

VYTIS VALATKA

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuva
Vilnius Gediminas Technical University, Lithuania

ANTROJI SCHOLASTINĖ FILOSOFIJA: TARPCIVILIZACINIO DIALOGO PAIEŠKA

The Second Scholasticism: Searching for Intercivilizational Dialogue

SUMMARY

The article analyzes the international law theory of Second Scholasticism (16–18th c. AD) contained within the legal philosophy that distinguished itself by completeness and depth of analysis. The author of the article concentrates on the fundamental rights of every nation and state presented by Dominican friar Francisco de Vitoria. The article comes to conclusion that, having been translated into the space of cultures and civilizations, those rights would turn into the fundamental liberties of every culture and civilization. Since the above-mentioned rights represent and implement the respectful, protective and fostering attitude to diverse civilizations and cultures, they could be used as tools for maintaining fostering and ensuring intercultural / intercivilizational communication and dialogue.

SANTRAUKA

Šiame straipsnyje nagrinėjama antrosios scholastikos (XVI–XVIII a.) tarptautinės teisės teorija, kuri buvo neatskiriamas dalis teisės filosofijos, pasižymėjusios išsamumu ir analizės gilumu. Straipsnio autorius sutelkia dėmesį į pamatinės kiekvienos tautos ir valstybės teises, pateiktas dominikonų vienuolio Francisco de Vitorios. Priinama išvada, jog perkeltos į kultūrinę / civilizacinę erdvę, jos tampa pamatinėmis kultūrų ir civilizacijų teisėmis. Kadangi šios teisės reprezentuoja ir realizuoja nuostatą gerbti, saugoti ir puoselėti kultūras ir civilizacijas, jas galima taikyti kaip priemones palaikyti, užtikrinti ir skatinti tarpkultūrinę / tarpcivilizacinę komunikaciją bei dialogą.

ĮVADAS

Dialogu, supratimu ir bendradarbiavimu tampanti tarpkultūrinė / tarpcivilizacinė komunikacija – tai vienas svarbiausių šiuolaikinės globalios visuomenės

RAKTAŽODŽIAI: antroji scholastika, tarptautinė teisė, tarpkultūrinė komunikacija, tarpcivilizacinis dialogas.

KEYWORDS: second scholasticism, international law, intercultural communication, intercivilizational dialogue.

nės uždavinių ir iššūkių. Ieškant tokio dialogo ir tokios komunikacijos formų, metodų ir strategijų, svarbu atsigrežti į istorinę patirtį – garsi romėnų patarlė tvirtina istoriją esant gyvenimo motina. Vienas ryškiausių istorinių tokios paieškos pavyzdžių randamas vadinamosios antrosios scholastikos (XVI–XVIII a.) teisės filosofijoje. Žymiausi šios filosofijos atstovai – dominikonas Francisco de Vitoria (1480–1546), jėzuitai Francisco Suarezas (1548–1617), Luisas Molina (1535–1600) ir kt. Jie taip pat laikomi vienais tarptautinės teisės teorijos tėvų. Savo darbuose, išleistuose dar prieš žymųjį Hugo Grocijaus veikalą *Apie karą ir taikos teisę*¹, jie formulavo visuotines tautų ir valstybių teises bei jų gynimo teisingame kare sąlygas. Šios teisės gali būti interpretuojamos ir kaip priemonė

užtikrinti ir skatinti tarptautinį bei tarpkultūrinį / tarpcivilizacinį dialogą ir komunikaciją, kadangi tautų ir valstybių egzistencija neatskiriama nuo tam tikros kultūrinės / civilizacinės aplinkos. Minėtąja priemone siekta spręsti ar bent sušvelninti tarptautinius, tarpkultūrinius ir tarpcivilizacinius to meto konfliktus, pavyzdžiui, krikščioniškosios Europos civilizacijos susidūrimą su pagoniškomis vadinamojo Naujojo Pasaulio civilizacijomis. Kitas priemonės taikymo orientyras – dominuojančių tuometinės Europos valstybių vykdomą Naujojo Pasaulio tautų diskriminaciją transformuoti, nukreipti ar bent jau pasukti taikaus tarpcivilizacinio dialogo link. Šis straipsnis kaip tik ir skirtas nagrinėti minėtąją priemonę šiuolaikinės globalios visuomenės iššūkių kontekste².

TAUTŲ IR KULTŪRŲ TEISĖ Į EGZISTAVIMĄ

Vienas svarbiausių antrosios scholastikos tarptautinės teisės teorijos elementų – fundamentalių ir neatimamų kiekvienos tautos ir valstybės teisių sąrašas. Jį formuojant, turbūt svarbiausias vaidmuo tenka F. de Vitoriai. Pasak jo, tautos ir valstybės pirmiausia turi neatimamą teisę egzistuoti ir išlikti. Visos kitos teisės grindžiamos būtent šia teise ir yra tam tikri jos vediniai. Šios teisės pagrindu de Vitoria smerkė tuometinės Europos dominuojančių valstybių vykdomą Naujojo Pasaulio tautų išnaudojimą ir genocidą.

Anksčiau minėta teisė yra teisinė ir politinė kategorija. Perkelta į tarpkultūrinį / tarpcivilizacinį lauką, ji tampa kiekvienos kultūros ir civilizacijos teise egzistuoti. Šiuolaikiniame pasaulyje, bent

jau krikščioniškosios Vakarų civilizacijos šalyse, tokia teisė gali iš pirmo žvilgsnio atrodyti visiška banalybė. Vis dėlto istorijoje ši teisė daugybę kartų buvo pažeista, atmesta ar neigta, net krikščioniškosios Vakarų civilizacijos erdvėje. Pavyzdžiui, ispanų ir portugalų konkistadorai tvirtino, kad „atrastosios“ Naujojo Pasaulio civilizacijos neturi teisės egzistuoti, jei neatsivers į krikščioniškąjį tikėjimą. De Vitoria griežtai kritikavo tokią poziciją. Anot jo, „tikėjimas yra laisvo pasirinkimo objektas“³, todėl jokia kultūra ir civilizacija negali būti niokojama ar net naikinama tik dėl to, kad neišpažįsta vienintelio tikro krikščioniškojo tikėjimo⁴. Kitas pavyzdys – Osmanų imperijos 1915 m. vykdytas armėnų tautos geno-

cidas. Tais metais Osmanų imperijos vadinamųjų jaunaturkių valdžia, laikydamasave islamiškosios kultūros flagmanu, išžudė 1,5 mln. armėnų, laikytų ne tik armėnais, bet ir priešiškos krikščioniškos civilizacijos atstovais. Kur kas artimesnis pavyzdys – Sovietų Sąjunga ir maoistinė Kinija kaip ateistinės ir komunistinės kultūros vėliavnešės. Šios šalys siekė sunaikinti savo teritorijose krikščioniškąją, budistinę, islamiškąją ir kitų religijų kultūras. Įdomu pažymėti, kad minėtosios kultūros netgi nebuvo laikomos kultūromis tikrąja šio žodžio prasme – vien neišsivysčiusiomis, atsilikusiomis, primityviomis socialinio egzistavimo būklėmis, nepripažįstančiomis naujausių mokslo ir technologijos laimėjimų, atmetančiomis visuomeninę pažangą ir t. t. Net ir šiuolaikiniame pasaulyje susiduriame su teisės ir kultūrinę ir

civilizacinę egzistenciją ignoravimu ar paneigimu. Vienas ryškiausių pavyzdžių – radikalusis islamizmas, atstovaujamas Talibano, ISIS ir kitų panašaus tipo judėjimų ir organizacijų. Šių grupuočių dvasininkai ir smogikai naikina krikščionių, budistų, jazidų istorines šventyklas ir bendruomenes, jei jų nariai atsako atsiversti į Islamą. Priešingas atvejis yra Srebrenicos žudynės 1995 m. Tuo metu Bosnijos serbų armija, skelbdamasi tikrosios, t. y. ortodoksinės, krikščionybės gynėja ir skleidėja, išžudė apie 8 tūkst. bosnių, laikytų ne tik bosniais, bet ir priešiškos musulmonų kultūros atstovais. Taigi kultūrų ir civilizacijų teisė egzistuoti ir šiandien nepraranda aktualumo. Dar daugiau, ji kviečia taikiai komunikacijai ir dialogui tarp įvairių kultūrų ir civilizacijų, paremtam tarpusavio pagarba, tolerancija ir empatija.

TEISĖ Į SUVERENITETĄ IR TAIKŲ KOEGZISTAVIMĄ

Grįžkime į de Vitorios sąrašą. Čia atrandame ir tautų bei valstybių teisę į tarpusavio lygybę ir politinę nepriklausomybę, arba suverenitetą (*ius maiestatis*). Tiesa, kalbėdamas apie šią teisę de Vitoria padarė tam tikrą reveransą tuometinio pasaulio galingiesiems. Pasak jo, kai kurioms tautoms ši teisė gali ar netgi turi būti tam tikrą laiką suspenduojama. Tai vadinamosios „laukinių“, arba „barbarų“, tautos ir gentys, kurios, autoriaus įsitikinimu, nėra pakankamai kultūriškai, teisiškai ir politiškai išsivysčiusios, kad galėtų pačios save valdyti. Tokią nepakankamai „subrendusią“ tautą kita tauta ar valstybė, kuriai būdingas aukštesnis kultūrinis, teisinis, ekonominis,

politinis ir pan. lygmuo, turi teisę laikinai paimti savo globon ir tol valdyti, kol ši pasieks reikiamą išsivystymo lygį, o tuo pačiu ir neginčijamą teisę į savivaldą⁵. Vis dėlto toks laikinasis protektoratas neturi tapti priežastimi globojamajai tautai išnaudoti. Pats kultūrinės, karinės ir politinės galios faktas nesuteikia jokios teisės niokoti ar grobti kitos tautos turta. Panašiai misionieriškas įkarštis atversti pagonis ar kitatikius į krikščioniškąjį tikėjimą neturi nieko bendra su jų plėšimu ar pavergimu. Kaip tvirtino de Vitoria, tikėjimas yra laisvo pasirinkimo reikalas. Tad natūralu, jog „tautos, niekada nepriėmusios [tikrojo] tikėjimo, pavyzdžiui, pagonių ir žydų tautos, negali būti ver-

čiamos jį priimti per prievartą“⁶. Krikščioniškojo tikėjimo šviesos skleidimo įrankiai – tai įkvėpiantis Dievo žodžio skelbimas, argumentuotas įtikinėjimas, dorybingas misionierių gyvenimas ir pan., o ne prievarta ar vergija.

Tautų ir valstybių lygiateisiškumas bei suverenumas – tai teisinės ir politinės kategorijos. Perkeltos į kultūrinį / civilizacinį lauką, jos tampa kultūrų ir civilizacijų teise lygiateisiškai ir nepriklausomai egzistuoti. Nepriklausomas egzistavimas čia jokiū būdu nereiškia saviizoliacijos. Šiuolaikinis mokslas, technika, technologijos ir telekomunikacijos sudaro puikias galimybes kultūroms ir civilizacijoms komunikuoti, veikti viena kitą bei dalintis viena kitos laimėjimais. Tad nepriklausoma egzistencija globalios visuomenės kontekste reiškia taikios ir pagarbios koegzistencijos ir komunikacijos būklę, kai kultūros ir civilizacijos neprimeta viena kitai savųjų principų, vertybių, idėjų, tradicijų ir t. t. Ir jokie politiniai, ekonominiai ar socialiniai pranašumai, taip pat ir aukštesnis mokslo, technikos bei technologijų lygis nesuteikia teisės į minėtą dominavimą ar, paties Vitorios žodžiais tariant, laikinąjį protektoratą. Tai aktualumo neprarandantis teiginys, kadangi noras dominuoti ir primesti savuosius standartus yra didžiulė pagunda, kuriai visada buvo ir išlieka sunku atsispirti. Puikiu pavyzdžiu čia gali būti XIX a. Rusijos imperija, atstovavusi Rytų, arba ortodoksinės, krikščionybės civilizacijai. Visą XIX a. šios imperijos politinė valdžia siekė primesti ortodoksinę krikščionybę ir slaviskąją kirilicos abėcėlę aneksuotoms tautoms ir valstybėms, atstovavusioms ka-

talikiškajai kultūrai ir naudojamiems lotyniškąją abėcėlę kaip krikščioniškosios Vakarų civilizacijos atributą. Grįžtant į šiuolaikinę situaciją, pavyzdžių toli ieškoti nereikia. Pakanka apsistoti ties šiuolaikine liberaliąja Vakarų civilizacija ir jos vertybėmis bei teisėmis. Būtent šios civilizacijos atstovai (pirmiausia pagrindinės ES šalys ir JAV demokratijos) reikalauja ar bent jau tikisi, kad kitos kultūros ir civilizacijos pripažintų tokias pat teises ir vertybes, nors dalis pastarųjų yra tiesiog nesuderinamos su kai kuriomis kitų kultūrų ir civilizacijų vertybėmis. Štai prieš keletą metų Prancūzijoje ir Belgijoje, taip pat Barselonos ir Novaros (Italija) miestuose musulmonėms moterims buvo uždrausta dėvėti burkas viešose vietose argumentuojant, jog toks elgesys pažeidžia moters orumą ir prieštarauja lyčių lygybės principui. Taip pat prieš keletą metų Briuselio savivaldybės sprendimu tradicinė Šv. Kalėdų eglė miesto centre pakeista abstrakčia šviesų instaliacija. Tvirtinta, kad kalėdinė eglė prieštaraujanti religinės lygybės principui ir todėl galinti įžeisti religinius musulmonų jausmus. Panašių pavyzdžių galima atrasti ir ES vadovybės veikloje. Pavyzdžiui, iš ilgaamžės krikščioniškas tradicijas turinčių ES valstybių narių reikalaujama legalizuoti homoseksualių piliečių santuokas, LGBT atstovų teisę į įvaikinimą, dirbtinį apvaisinimą etc. Taip pat verta pažymėti, kad net ir tai pačiai kultūrai ar civilizacijai priklausančios socialinės grupės neretai siekia viena kitai primesti savuosius principus ir vertybes. Puikus pavyzdys – konkuruojančios modernistų ir tradicionalistų stovyklos katalikiškoje kultūroje. Viena vertus,

tradicionalistai ragina modernistus atsiskirti liberalių ir sekuliarių principų (pvz., religinės laisvės ir religijų lygybės principų) kaip prieštaraujančių pačiai krikščionybės dvasiai ir sugrįžti prie to, ką jie patys laiko tradicinėmis katalikybės vertybėmis ir ritualais. Kita vertus, modernistai skatina tradicionalistus atsiskirti senųjų ritualų ir tradicijų kaip atgyvenusių ir nusidėvėjusių konstruktyvų

ir atsiverti šiuolaikiniam pasauliui. Tad antroji teisė iš de Vitorios sąrašo, būtent teisė į tarpusavio lygybę ir nepriklausomą egzistenciją, išlieka aktuali ir šiomis dienomis. Ji gali būti taikoma konfliktams švelninti, kovai prieš įvairias netolerancijos ir diskriminacijos rūšis, taip pat pradėti ir plėtoti taikų ir empatišką dialogą bei komunikaciją tarp skirtingų kultūrų ir civilizacijų.

MIGRACIJA, TARPTAUTINĖ PREKYBA IR ŽALOS NESUKELIANTI TARPKULTŪRINĖ KOMUNIKACIJA

Aktualumo nepraranda ir dar vienas de Vitorios sąrašo elementas. Tai tarptautinės migracijos teisė (*ius communicationis*). Ji priskiriama kiekvienos tautos ir valstybės piliečiui. Garsiojo dominikono teigimu, jokia valstybė neturi teisės uždaryti savo sienų. Štai „prancūzams neleista uždrausti ispanams atvykti ir net apsigyventi Prancūzijoje, ir atvirkščiai, jei šie svetimšaliai nedaro šeiminiškams jokios žalos ir nepažeidžia jų teisių“⁷. Tad teisė į migraciją formuluoja ir konkrečias pareigas. Kiekvienas svetimšalis privalo laikytis šalies, į kurią atvyksta, įstatymų, gerbti jos piliečių teises ir t. t. Migracijos teisė, susieta su šiomis pareigomis, ypač aktuali šiandien. Juk būtent šiuo metu ES šalys susiduria su pačiu masinės emigracijos faktu ir jo keliamomis pasekmėmis ir problemomis. Tai masinė emigracija iš Sirijos, Libijos, Irako ir kitų musulmoniškų šalių, terorizuojamų ISIS, Talibano ir kitų panašaus plauko islamistinių grupuočių.

Su migracijos teise puikiai dera tarptautinės prekybos teisė. De Vitorios teigimu, joks valdovas negali uždrausti

savo valdiniam prekiauti su kita tauta ar valstybe, jei ši prekyba nepažeidžia niekieno teisių, yra tinkamai vykdoma ir abipusiai naudinga. Štai „ispanams leista prekiauti su barbarais, jei ši prekyba nedaro barbarų gimtajam kraštui jokios žalos, pavyzdžiui, atvežti į barbarų žemes prekių, kurių šiems trūksta, ir parsivežti iš ten aukso arba sidabro, arba kitų dalykų, kurių barbarai apšiai turi“⁸. Jei valdovas pažeidžia šią prekybos teisę trukdydamas savo valdiniam prekiauti su kita tauta ar valstybe, tiek valdiniai gali teisėtai prieš jį sukilti, tiek valstybė, su kuria jis draudžia prekiauti, gali pradėti prieš jį teisingą karą. Kita vertus, tarptautinės prekybos teisė gali būti laikinai atimta iš tautos ar valstybės, jei ji kariauja neteisėtą karą prieš kitą tautą ar valstybę, plėšia ir siaubia okupuotas žemes ar represuoja savo pačios piliečius. Ši tarptautinės prekybos teisė, kartu su aukščiau nurodytais apribojimais, ypač aktuali šiandien, kai įvairiose pasaulio vietose beveik kasdien vyksta tarptautinės agresijos aktai, o tarptautinei bendruomenei dažnai tiesiog pritrūksta poli-

tinės valios skelbti ir vykdyti embargą agresiją vykdančioms šalims.

Taigi, de Vitorios teigimu, visos tautos turi teises į tarptautinę migraciją ir prekybą. Perkeltos į kultūrinį / civilizacinį lauką, šios teisės tampa kultūrų ir civilizacijų teise į tarpusavio komunikaciją bei dalijimąsi žalos ir destrukcijos nekeliančiais viena kitos produktais ir laimėjimais. Galima pateikti daugybę tokios komunikacijos ir dalijimosi pavyzdžių. Štai Vakarų civilizacija perėmė arbatą, pirotechniką, kai kurias masažo rūšis iš kinų civilizacijos; skaičius ir popierius – iš Islamo civilizacijos; pomidorus, tabaką, bulves – iš senųjų Amerikos civilizacijų; haiku poeziją ir tam tikrus tapybos stilius – iš japonų civilizacijos ir t. t. Savo ruožtu Vakarų civilizacija garsėja mokslo, technikos ir technologijų laimėjimais ir išradimais, kuriuos perima, o kartais dar ir patobulina, kitos civilizacijos. Šiuolaikiniame globaliame pasaulyje šis kultūrinis / civilizacinis dalijimasis nuolat intensyvėja. Vakarų civilizacijos piliečio meniu apima vis daugiau kinų, japonų, turkų, arabų, afrikiečių, lotynų amerikiečių ir kt. virtuvių

patiekalų. Kiekvienais metais Europoje ir JAV pradeda veikti daugybė įvairių indiškų jogos ir meditacijos mokyklų, křišnaistų ir budistų bendruomenių, japoniško masažo *Reiki* salonų, brazilų šokio *Capoeira* bendrijų ir pan. Tiesa, visada išlieka pagunda neapsiriboti žalos nekeliančiais produktais ir technologijomis, perimti ir tai, kas gali suteikti galią ir dominavimą, taip pat ir galimybę grasinti kitoms kultūroms ir civilizacijoms. Puikiausias pavyzdys – branduolinis, biologinis ir cheminis ginklai, sukurti Vakarų civilizacijos ir sėkmingai ar nesėkmingai bandyti ir vis dar bandomi perimti kitų civilizacijų. Todėl kultūrų ir civilizacijų teisė dalintis žalos nekeliančiais viena kitos produktais yra itin svarbi šiuolaikiniame pasaulyje ir visuomenėje. Kaip ir kitos teisės iš de Vitorios sąrašo, ji siekia sušvelninti tarptautinius, tarpkultūrinius ir tarpcivilizacinius nesusipratimus ir konfliktus, taip pat užkirsti kelią diskriminacijos ir dominavimo reiškiniams. Tai darydama, ji kviečia taikiai ir empatiškai komunikacijai bei dialogui tarp įvairių kultūrų ir civilizacijų.

HUMANITARINĖS PAGALBOS IR KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS TEISĖ IR PAREIGA

Paskutinį kartą sugrįžkime prie de Vitorios sąrašo. Čia galiausiai atrandama tautų ir valstybių teisė bei pareiga suteikti humanitarinę ar net karinę pagalbą kitai tautai ar valstybei, puolamai ar niokojamai išorinio agresoriaus⁹ arba kenčiančiai vietinio tirono priespaudą¹⁰. Įdomu, kad remdamasis šia teise ir pareiga, de Vitoria pateisino jo tėvynainių ispanų vykdytą Amerikos indėnų žemių

okupaciją, laikydamas ją tiesiog karine pagalba išnaudojamos gentims. Pasak de Vitorios, ispanai turėjo visišką teisę paskelbti puolamąjį karą indėnų monarchams, kadangi šie valdė savo gentis ir tautas kaip tikri tironai. Ryškiausias tokios tironijos pavyzdys – žmonių aukojimas dievams. Tad, de Vitorios įsitikinimu, „ispanai turėjo teisę neleisti barbarams vykdyti nusikalstamų ritualų ir

papročių, kadangi jie turėjo teisę saugoti nekaltus žmones nuo mirties¹¹. Juk pats Dievas žmonėms yra prisakęs mylėti ir rūpintis vieni kitais, kartu įpareigojo ir tautas bei valstybes ginti viena kitą nuo agresijos, išnaudojimo ar tyronijos¹². Ši teisė ir pareiga šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje vadinama humanitarine intervencija.

Taigi visos tautos ir valstybės turi teisę ir pareigą į humanitarinę pagalbą ir intervenciją. Perkeltos į kultūrinį / civi-

lizacinį lauką, jos virsta teise ir pareiga saugoti ir puoselėti kultūrų ir civilizacijų materialųjį ir nematerialųjį paveldą (gamtą, materialines vertybes, papročius, meną, religiją, mokslo laimėjimus ir t. t.). Tai vieni svarbiausių daugelio tarptautinių kultūrinių organizacijų tikslų ir uždavinių. Puikus pavyzdys – tarptautinė UNESCO organizacija, kurios vienas tikslų – tarpkultūrinės ir tarpcivilizacinės komunikacijos bei dialogo palaikymas, skatinimas ir puoselėjimas.

IŠVADOS

Antroji scholastika pirmiausia išgarsėjo savo teisės filosofija. Čia dar iki pasirodant H. Grocijaus veikalams buvo sukurta solidi tarptautinės teisės teorija. Vienas iškiliausių šios teorijos atstovų buvo dominikonų ordino vienuolis Francisco de Vitoria. Jis pateikė fundamentalių visų tautų ir valstybių teisių sąrašą, kuris tebėra aktualus ir šiuolaikiniame globaliame pasaulyje. Tai teisės į egzistavimą, lygybę su kitomis tautomis bei politinę nepriklausomybę; teisės į tarptautinę migraciją ir prekybą, galiausiai teisė ir pareiga suteikti humanitarinę ar karinę pagalbą kitai tautai ar valstybei.

Perkelti į kultūrinę / civilizacinę erdvę

de Vitorios sąrašo elementai tampa universaliomis kiekvienos kultūros ir civilizacijos teisėmis. Tai teisė į lygiavertį, lygiateisį ir nepriklausomą egzistavimą taikios ir pagarbios koegzistencijos ir komunikacijos kontekste; teisė į tarpusavio komunikaciją ir dalijimąsi žalos nesukeliantiais produktais ir laimėjimais, galiausiai teisė ir pareiga saugoti ir puoselėti kitų kultūrų ir civilizacijų materialų ir nematerialų paveldą. Kadangi šios teisės reprezentuoja ir realizuoja nuostatą gerbti, saugoti ir puoselėti kultūras ir civilizacijas, jas galima laikyti priemonėmis palaikyti, užtikrinti ir skatinti tarpkultūrinę / tarpcivilizacinę komunikaciją bei dialogą.

Literatūra ir nuorodos

¹ Šis veikalas publikuotas 1625 m. O De Vitorios darbai *Apie pilietinę valdžią (De potestate civili)* bei *Apie indėnus ir karo teisę (De Indis recenter inventis et de jure belli Hispanorum in Barbaros)* pasirodė 1557 m., Suareso veikalas *Apie įstatymus ir įstatymų leidėją Dievą (De legibus et legislatore Deo)* – 1612 m., o traktatas *Apie trejųpą teologinę dorybę (De triplici virtute theologica)* – 1621 m. Šiame straipsnyje naudojami vėlesni vertimai.

² Apie įvairius tarptautinės teisės teorijos aspektus ir, konkrečiai, antrosios scholastikos teisės filosofiją žr.: Antonio Gomez Robledo, *Fundadores del derecho internacional: Vitoria, Gentili, Suárez, Grocio*. Mexico City: Universidad Nacional Autónoma de México, 1989; Lewis Hanke, *The Spanish Struggle for Justice in the Conquest of America*. Dallas, Texas: Southern Methodist University Press, 2002; Cristina Elena Popa (Tache),

Principles of international law of investments, recognition and trajectory. *Tribuna juridica*, 2017, vol. 7, spec. iss., p. 153–163; Andre A. Alves, Jose M. Moreira, *The Salamanca School*. London: Continuum, 2009; Laura-Cristiana Spataru-Negura, Special considerations regarding indirect expropriation in international economic law. *Tribuna Juridica*, vol. 7, iss. 2, p. 124–133; Paulo E. B. Macedo, *O Nascimento do direito internacional*. Sao Leopoldo, Brazil: Editora Unisinos, 2009; Zubair Kasem Khan, Does the laws of armed conflict adequate enough to protect the environment during international armed conflict? A legal critique. *Tribuna Juridica*, 2018, vol. 8, spec. iss., p. 174–191 ir kt.

Apie įvairius tarpkultūrinės ir tarpcivilizacinės komunikacijos fenomeno aspektus ir kontekstus žr. Tomas Kačerauskas, Kūrybos ir kultūros industrijos: filosofiniai, sociologiniai ir komunikaciniai aspektai. *Filosofija. Sociologija* 24, p. 112–120; Algis Mickūnas, The Different Other and Dialogue. *Santalka: Filosofija, Komunikacija*, 2015, t. 24, Nr. 1, p. 3–13; Agnieška Juzefovič, Vizualiosios medijos ir tarpkultūrinė komuni-

kacija. *Logos* 86; Grzegorz Holub, The person in dialogue, the person through dialogue. *Filosofija. Sociologija* 27, p. 3–13; Povilas Aleksandravičius, The need for dialogic consciousness in postmodern politic society. *Filosofija. Sociologija* 27, p. 14–22 etc.

Šio straipsnio tikslas – susieti minėtus tyrimo objektus, susitelkiant ties scholastinės tarptautinės teisės teorijos principų pritaikymu tarpkultūriniam / tarpcivilizaciniam dialogui ir komunikacijai.

³ Francisco de Vitoria, *De Indis recenter inventis et de jure belli Hispanorum in Barbaros relectiones*. Tübingen: Verlag J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1952, p. 98.

⁴ Ten pat.

⁵ F. de Vitoria, *De Indis recenter inventis*, p. 114.

⁶ Ten pat.

⁷ F. de Vitoria, *De Indis recenter inventis*, p. 92.

⁸ Ten pat, p. 96.

⁹ Ten pat, p. 112.

¹⁰ Ten pat, p. 110.

¹¹ Ten pat.

¹² Ten pat.